

разово виступав і вказував на головний мотив: чому саме необхідно було заключати вказаний тип партнерства? Адже мова йшла не просто про преференціальну торгово-економічну угоду нового типу [5].

Як бачимо, синергія наведених синкретичних явищ являє собою «ланки одного ланцюжка» при формуванні ключових тенденцій світового порядку XXI ст. Правда, поки його контури не мають остаточної визначеності. Або скажімо так: не досить ясними є перспективи подальшої плюралізації системи міжнародних відносин. Проте остаточна відповідь на це неможлива без більш пильного розгляду всього комплексу базових факторів, які впливають на визначення нових параметрів глобального порядку, що почав змінюватись (особливо протягом останніх років), і аналоги яких тільки формуються.

Використані джерела та література:

1. Toynbee A. J. A Study of History. London: Oxford University Press, 1988. Vol. 1. 640 p.
2. Шпенглер О. Закат Європи. Очерки мифологии мировой истории. В 2-х томах. Т. 1. М. : Мысль, 1998. 663 с. Т. 2. М. : Мысль, 1998. 606 с.
3. Munich Security Report 2017, Pošt-Truth, Pošt-Wešt, Pošt-Order? [Електронний ресурс] // Munich Security conference: [сайт]. URL: <https://www.securityconference.de/en/discussion/munich-security-report/munich-security-report-2017/>
4. Ronald Inglehart and Pippa Norris. Trump, Brexit, and the Rise of Populism: Economic Have-Nots and Cultural Backlash, HKS Faculty Research Working Paper Series [Електронний ресурс] / Harvard Kennedy School (Cambridge, MA), August 2016. 52 p. URL: <https://research.hks.harvard.edu/publications/getFile.aspx?d=1401>
5. Roberto Stefan Foa and Yascha Mounk. The Democratic Discontent // Journal of Democracy. Vol. 27. 2016. № 3. P. 7.

УДК 001.83 – 044.922 (100)

Мирончук О. А.

ТРАНСФОРМАЦІЯ МІЖНАРОДНОГО НАУКОВОГО СПІВРОБІТНИЦТВА В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Аналізується роль та перспективні напрями трансформації міжнародного наукового співробітництва в умовах глобалізації. Охарактеризовано основні форми та методи міжнародного наукового обміну у сучасній світовій систе-

мі. З'ясовано механізми інтернаціоналізації міжнародного науково-інноваційного співробітництва як чинника, що забезпечує національні конкурентні переваги. Визначено сучасні тенденції та закономірності розвитку міжнародної наукової комунікації як основного вектору інноваційного розвитку у національному, регіональному та загальносвітовому аспектах. Наведено ефективні шляхи подальшого розвитку науково-технічної співпраці в контексті глобалізаційних процесів.

Ключові слова: міжнародне наукове співробітництво, міжнародний науковий обмін, глобалізація, глобалізаційні процеси.

Olena Myronchuk. Transformation of international scientific cooperation in the context of globalization. The article analyzes the role and perspective directions of transformation of international scientific cooperation in the conditions of globalization. The main forms and methods of international scientific exchange in the modern world system are described. The mechanisms of internationalization of international scientific and innovation cooperation as a factor providing national competitive advantages are revealed. The modern tendencies and regularities of development of international scientific communication as the main vector of innovation development in the national, regional and world aspects are determined. The effective ways of further development of scientific and technical cooperation in the context of globalization processes are presented.

Keywords: international scientific cooperation, international scientific exchange, globalization, globalization processes.

Сучасні процеси глобалізації істотно впливають на міжнародне науково-технічне співробітництво. Причиною таких змін є прискорений розвиток наукоємних галузей промисловості. Провідні країни світу збільшують інвестиції та витрати на науково-дослідні та дослідно-конструкторські розробки (НДДКР). У свою чергу, це різко посилює роль і значення державної науково-технічної, інноваційної та освітньої політики, оскільки сьогодні в глобальній економічній конкуренції виграють ті країни, які забезпечують режим найбільшого сприяння для наукових досліджень і впровадження їх результатів. Але навіть при такому режимі жодна держава світу не може спиратися лише на власні результати НДДКР і для успіху та скорочення витрат потребує об'єднання зусиль і науково-технічних ресурсів ряду країн і світового співтовариства шляхом інтеграції, співпраці й кооперації. Наука завдяки своїй універсальності є ефективним засобом міжнародного спілкування. Саме тому весь обсяг здобутих науковою спільнотою знань і навичок повинен бути використаний для вирішення найгостріших проблем сучасності.

Надзвичайно важливим для оцінювання ефективності використання вітчизняного науково-технічного потенціалу та його місця у світовому та європейському науковому просторі є проведення систематичного моніторингу та аналізу стану інституціонального, кадрового, фінансового забезпечення наукової та науково-технічної діяльності, результатів наукових досліджень і розробок, реалізації визначених державою пріоритетних напрямів розвитку науки і техніки, рівня науково-технологічного розвитку за даними світових рейтингів.

Зазначимо, що бюджетне фінансування було і залишається одним із головних фінансових інструментів науково-технічної політики економічно розвинених країн, основною формою прямої державної підтримки науково-технологічного розвитку.

Глобалізація економічного простору та прискорення процесів міжнародної інтеграції спонукає кожну державу до визначення її місця у світовій системі координат. З цією метою у світі застосовуються рейтинги, які складаються для певного кола країн та визначають позицію кожної з них залежно від розвитку національної економіки, соціальної сфери, наукового та інноваційного розвитку тощо.

Наукова діяльність завжди вимагала від вчених обміну досягнутими результатами зі своїми колегами, що, у свою чергу, спричинило розвиток глобальної комунікації. Без інтеграції зі світовим науковим простором, без просування наукових доробків неможливо уявити сучасного вченого, про що неодноразово наголошувалося вітчизняними дослідниками [1, с. 24].

За кількістю цитованих публікацій визначають вагомість результатів наукових досліджень, їхню цінність для світової науки. Результати аналізу часто цитованих робіт дають можливість виявляти перспективні напрями наукових досліджень – як вітчизняних, так і світових. Тому маємо підстави стверджувати, що в умовах глобалізації наукові публікації реалізують інтегруючу функцію – сприяють активному входженню національної науки у світове наукове співтовариство.

Наукова сфера є однією з найбільш глобалізованих, й інформація щодо результатів наукових досліджень має бути доступна українським науковцям. Доступ вітчизняних наукових установ до найпопулярніших у науковому світі ресурсів Web of Science та Scopus, які є не просто базами наукових видань і публікацій, а й інформаційними платформами з багатьма додатковими корисними аналітичними сервісами, дозволить підвищити їхні рейтинги та видимість на світовій науковій карті.

Отож, розширення міжнародної співпраці є важливим фактором динамічного зростання кількості рейтингових публікацій, з одного боку, а з іншого – високоцитовані публікації є результатом міжнародного співробітництва.

Поділяючи точку зору колег про те, що наука і техніка завжди були частиною європейських цінностей [2, с. 78], а також з огляду на те, що одним із основних пріоритетів України у науковій сфері є інтеграція до Європейського дослідницького простору, відзначимо, що відновлення статусу вітчизняної науки як основного інструменту технологічного та соціально-економічного розвитку держави є на сьогодні одним з основних завдань державної політики у цій сфері, успішне виконання якого потребує обґрунтованого визначення пріоритетних напрямів розвитку науки і техніки та здійснення моніторингу їх реалізації.

Двостороння співпраця України у науковій сфері здійснюється з понад 50 країнами світу, серед яких країни Європи, Америки, Азії, Африки. На сьогодні Україна є стороною понад 5 тисяч діючих двосторонніх договорів у сфері науково-технічної діяльності [3].

Одним із дієвих та ефективних засобів інтеграції в європейський та світовий економіко-технологічний простір є членство в міжнародних організаціях і програмах.

Підписання в 2016 р. Угоди з Європейським співтовариством з атомної енергії про наукову і науково-технічну співпрацю та асоціовану участь України у Програмі наукових досліджень та навчання Євратом (2014 – 2018 рр.), ініційоване НАН України, зробило можливою участь українських наукових установ в Європейських термоядерних дослідженнях [4, с. 239].

Україна бере участь у Міжнародній європейській інноваційній науково-технічній програмі «EUREKA», програмі НАТО «Наука заради миру та безпеки», традиційно помітна висока активність дослідницьких установ в наукових програмах ЮНЕСКО тощо. Українські наукові установи співпрацюють з міжнародними організаціями та фондами, серед яких Європейська організація з ядерних досліджень (ЦЕРН), Український науково-технологічний центр (УНТЦ), Науковий комітет з антарктичних досліджень (СКАР) тощо.

Окрім того, вітчизняні наукові установи беруть активну участь у двосторонньому науково-технічному співробітництві в рамках міжурядових угод. Кількість проектів у рамках білатерального співробітництва у 2017 р. зросла вдвічі порівняно з 2016 р., обсяг фінансування проектів за цей же період – у 3,5 рази [5].

У 2015 р. Україна стала асоційованим членом Рамкової програми Європейського Союзу з досліджень та інновацій «Горизонт 2020», що дало українським учасникам рівноправний статус з їхніми європейськими партнерами, а також відкрило можливості впливу на формування змісту Програми.

Українські установи з кожним роком беруть все активнішу участь у програмі «Горизонт 2020». Починаючи з 2014 р. і станом на кінець 2018 р., за підсумками 446 конкурсів для 117 українських організацій-учасників програми «Горизонт 2020» передбачено фінансування у сумі 17,232 мільйонів євро для 90 проєктів, 9 з яких координуються

Одним із яскравих прикладів успішної інтеграції вітчизняних науковців до міжнародного наукового співтовариства є багаторічна участь України в діяльності Міжнародного інституту прикладного системного аналізу (IIASA). За цей час 1190 українських установ та організацій підготували та подали на розгляд 915 проєктних пропозицій. Загальна вартість проєктів, у яких беруть участь 117 українських організацій – 465.851.011 євро [6].

Співпраця між Україною і НАТО в науковій сфері розпочалася у 1991 р. За весь час у ній взяли участь майже 1 тис. українських учених. З 2004 р. взаємодія України з НАТО у сфері науки та захисту довкілля здійснюється із застосуванням механізмів програми «Наука заради миру та безпеки» (SPS – Science for Peace and Security). Програма збирає разом дослідників та фахівців з України і країн НАТО, які вирішують питання безпеки за допомогою наукового співробітництва. Крім застосування наукових розробок у сфері боротьби з тероризмом і новими загрозами, пріоритетними є розвиток інформаційних технологій, сфери біології клітин і біотехнології, нових матеріалів, захист довкілля та раціональне використання природних ресурсів.

Станом на сьогодні Україна посідає перше місце серед країн-партнерів Альянсу за кількістю наукових проєктів та обсягом їх фінансування. Так, протягом 1998 – 2014 рр. в рамках програми НАТО

«Наука заради миру та безпеки» реалізовані 27 спільних багаторічних проєктів за участю українських науково-дослідних установ. Наразі на стадії виконання перебувають 33 багаторічних проєкти за участю українських науково-дослідних установ загальною сумою близько 10 млн. дол. США [9].

Європейська та євроатлантична інтеграція як вектор зовнішньої політики України, співробітництво з міжнародними науковими організаціями мають сприяти розробці ефективних національних стратегій і програм міжнародного науково-технічного співробітництва.

Саме на це спрямовано проект Дорожньої карти інтеграції України до Європейського дослідницького простору (ERA – UA), який передбачає основні пріоритети цього процесу.

Пріоритетами для євроінтеграції української науки є розвиток: 1) ефективних національних дослідницьких систем; 2) оптимальної транснаціональної кооперації та конкуренції; 3) відкритого ринку праці; гендерної рівності у дослідженнях; 5) оптимального обміну та трансферу наукових знань; 6) міжнародної кооперації [7].

Досвід політичної діяльності незалежної України на світовій арені, зокрема, у сфері наукового співробітництва та міжнародних наукових обмінів, зумовлює необхідність посилення наукового інтересу до дослідження проблем забезпечення національних інтересів засобами наукової дипломатії, яка на глобальному, регіональному та національному рівнях міжнародних відносин набуває все більшої актуальності й виявляє специфіку державних стратегій.

Використані джерела та література:

1. Козьменко С. М. Виклики на шляху інтеграції у міжнародний науковий простір // Вища освіта України. 2014. № 3. С. 24-29.
2. Vasyliiev O. A. The problems and prospects of the Ukraine-EU science and technology cooperation as a part of european values // Європейські культурно- історичні цінності: ретроспектива і перспектива: збірник наукових праць / за заг. ред. О. В. Зернецької. К.: ДУ «Інститут всесвітньої історії НАН України», 2018. С. 70-79.
3. Заключний звіт незалежного європейського аудиту національної системи досліджень та інновацій України / Інструмент політичної підтримки програми Горизонт 2020 [Електронний ресурс]. URL: <https://rio.jrc.ec.europa.eu/sites/default/files/report/KI%20AX%2016%20008%20UK%20N%20Transl.pdf>/Люксембург: Відділ публікацій Європейського Союзу, 2017.
4. Національна академія наук України (1918–2018). До 100-річчя від дня заснування / редкол.: Б. Є. Патон (голов. ред.) та ін. К.: Академперіодика, 2018. 336 с.
5. Міжнародні наукові проекти [Електронний ресурс]. URL: <https://mon.gov.ua/ua/tag/mizhнародni-naukovi-proekti>.
6. Горизонт 2020 [Електронний ресурс]. URL: <https://mon.gov.ua/ua/tag/gorizont-2020>.
7. Визначено 6 пріоритетів інтеграції української науки в Європу – Колегія МОН затвердила проект Дорожньої карти [Електронний ресурс]. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/viznacheno-6-prioritetiv-integraciyi-ukrayinskoyi-nauki-v-yevropu-kolegiya-mon-zatverdila-proekt-dorozhnoyi-karti>.